

ולהבנת האנשים, שפועלם זירו או עיכב את התהליך ההיסטורי שאותו הוא בוחן. טלמון מקדיש פרקים רבים לדמויות היהודים, שבשל חלישותם הלאומית, נטלו חלק נכבד באותם תהליכים היסטוריים, דרך מארכס, רוזה לובסלבסקי ו"ארי ארד ברנשטיין" שהאמינו בתמימותם ב"עובדת שוויון כל בני תבל, וחלוקתם למדכי אים ולמדוכאים — השקפה שהוליכה כך או אחרת את אותו עם יהודי נטול מולדת אל מישרפות אושוויץ ודאכאו. במקביל בוחן טלמון את הגלרייה המוזהה של המהפכי כנים הרוסיים, דרך בלינסקי, הרצ'קו, צ'רנישבסקי, דוברובוב, נצ'איב, באקונין ועד וולאדימיר לנין כמהפכן בינלאומי, אדריכלה של המהפכה הרוסית ומבסס התשתית לניוונו ולהפיכתה לטור סאליטרית.

בנושא עלייתו המשיקה של רעיון הר לאום, בצד הרעיון המהפכני, מציג טלמון, תחת הכותרת: "מקחת 'מטבח המכשפות': בעיית הלאומים באוסטריה ואת המיבתחן ההיסטורי של הקיסרות האוסטרורוהנגרית, אותו "כלא העמים" של אירופה, כמודל ל"מיבתחן היסטורי על-לאומי, במקביל בוחן טלמון את רעיונות הפאן-סלביית הרוסית, כיריבי האיריאולוגי הממעשי לורע המהפכי כה שהחל לנבוס ברוסיה.

טלמון אינו חוסך משבט עטו מילים על תהליך ניוונה של המהפכה הרוסית, כאשר הוא שב ומציג מולה את תהליך הניוון, ש"הצמיח את הטוטליטריזם של המאה העשר-רים עד לסטאלין, היטלר ומוסוליני. קצור המצע לתאר ברשימה או בסקירה ב"עיתון את מעלות סיפורו זה של טלמון, המצטרף לשני קודמיו, ומהווה את אחת מיצירות התרבות החשובות ביותר שנוצרו אי פעם בישראל.

"המודרת בסכנה". לאורך 672 עמודי סיפורו של טלמון, עולה תחושה שההיס-טוריון המעולה הזה, מדבר על ההווה, מה עוד שבדברי הקדמתו הוא מביא את דבריו של ז'ורז' מיטשל כמוטו: "בהיסטוריה אין שום תועלת אם אין נתונים בה מינוי נות ההווה". במיתוס האומה וחזון המהפכי כה מציג טלמון ראייה היסטורית קפדנית המיועדת אמנם לקהל קוראים אוניברסלי, אבל רק היסטוריון יהודי ברמ"ח אבריו ו"שמתו יכול היה לכתוב זאת בצער עולם" כבד שכזה. טלמון חושף, בוחן ומנתח ל"אורך כל עמודי סיפורו את מקומם המיוחד ויוצא-הדופן של היהודים בקיטוב הטראגי שבין מיתוס האומה לחזון המהפכה.

כאן המקום להזכיר, כי מעט לפני מותו פירסם יעקוב טלמון בהארץ (31 במרץ 1980) מאמר מהמם תחת הכותרת המולדת בסכנה, שהוא בבחינת מיכתב גלוי אל הר-יעקוב טלמון, מנחם בגין מאת ההיסטוריון מפני הסחף המאיים על החברה הישראלית, דרך התמוטטות שילטון החוק והסדר, הב-ריחה לעולם הזיות ומיתולוגיה, התנגשות של שתי תנועות לאומיות, האוטונומיה כתחבולה ועוד כותרות ונושאים — ש"הינם בעלי כוח קריאה שונה, אחרי העיון בסיפורו האחרון של טלמון.

טלמון שב ורומז, על הדימיון הלא מיקרי, שבין חזון המהפכה הציונית וחזון המה-פכה הסוציאליסטית, שהתנוונו העלן את מיתוס האומה (ראה: חוויה ישראלי).

סיפורו זה של הפרופסור יעקוב טלמון, מן הראוי לו להיות בכל מדף ובכל בית, ולפי-קוח את עיני הקוראים בו מפני הסכנות המאיימות על החברה הישראלית בימים אלה, שסמלן הוא אובדן החזון ועליית מיתוס האומה, מיתוס שהעבר הלא לחוק הציג לנו כיהודים את השואות שיש ביכולתו לחולל.

פרולטריון

ה"בונד"

באחד משיאי מילחמת-השפות, שהתחוללה בעשור הראשון למאה העשרים בין העב-רית לאידיש, ובמקביל כמעט בין הציונים והבונדיסטים, הטיח הסופר האידי החשוב יצחק לייבוש ("ל") פריץ טיעון מהמם, שבו המשיל את מטרת יישוב ארץ-ישראל

של הציונות לאדם בשיאיבגרותו השואף לדחוק עצמו ככוח למיטת ינקותו. אמירתו זו של פריץ, שהיה בין המתונים בציבור הבונדיסטי, שבה ועלתה בראשי במהלך קריאת סיפורימחקרו של **מיטשל מיטשל** ראשית תנועת הפועלים היהודית ברוסיה, ספר המתמקד בשרושיה, ובראשיתה של אותה תנועת פרולטריון יהודית ואנטי-ציונית, שמילחמת-העולם ה"שניה כמו מחקה, ביחד עם 6 מיליון יהודים מרכז אירופה ומזרח.

בונד (ברית כללית של פועלים יהודים ברוסיה, ליטא ופולין) נוסד בשנת 1897. תחילתו בהכרת הצורך ליצור תעמולה פוליטית בקרב הפרולטריון היהודי במזרח אירופה בשפת האידיש. הבונד שלל את דבר קיומו של עם יהודי אחד, אך נאבק על זכותו לקיים סקציה נפרדת בתחומי הר-מיפלה הסוציאלי-דמוקרטית הכל-רוסית, שהוא היה בין מייסדיה. הבונד שלל אידי-אולוגיה כללי-יהודית לאומית, לחם בחרי-פות בציונות על כל גילוייה וראה באידיש את השפה היהודית היחידה. סיפרו של מיטשל מיטשל מתייחס לשרושיה של אותה תנועה, שנוסדה בשנה בה נוסד-דה ההסתדרות הציונית (1897) והיותה בחינת אלטרנטיבה אחרת לרעיון הציוני. מתוך ספר זה מתברר עד מהרה כי בעוד שהתנועה הציונית היתה תנועה שהקיפה את העילית-התרבותית היהודית במזרח-אירופה, הרי שהבונד ייצג את ההיפך, את הפרולטריון היהודי שם.

מיטשל מיטשל פותח את סיפורו בתיאור הר-רקע לצמיחת תנועת הפועלים היהודית הר-זאת, את תהליך צמיחת האינטליגנציה הר-יהודית המהפכנית, שביכרה את המהפכה העולמית על התקומה הלאומית של היהודים. מיטשל מיטשל מתאר ומפרט את המה-לוקות השונות בין מייסדי הבונד לבין הר-ציונים, ואת התפתחותו של הבונד בין וערי-הישראלי הקורא בספר זה ילמד מתוכו

סופר פריץ
הציונות — כחונגר במיטת ינקותו

על עולם ומלואו, שתוכנית הלימודים נוסח בית-מדרשו של **זבולון המר**, אינה מק-פידה ללמדו.

כתביעת

בורוכוב

אחת לזמן לא ברור מפרסמת אוניברסי-טת תל-אביב מאסף לתולדות התנועה הר-ציונית והישוב היהודי בארץ-ישראל, תחת הכותרת הציונות. במאסף ז' של הציונות.

• משה מיטשל מיטשל — ראשית תנועת הפועלים היהודית ברוסיה; הוצאת אוניבר-סיטת תל-אביב והקיבוץ-המאוחד; 357 עמודים (כריכה רכה).
• הציונות, מאסף לתולדות התנועה הר-ציונית והישוב היהודי בארץ-ישראל — עורך: גדליה יוגב; מועצת מערכת: אני-טה שפירא, יוסף גורני, מיכאל היימן, גב-ריאל כהן, יהודה ניני ודניאל קארפי; הר-צאת אוניברסיטת תל-אביב והקיבוץ המאו-חד; 448 עמודים (כריכה רכה).

דויד ויטל בסקירתו דברי ימי הציונים ודברי ימי היהודים, בוחן את השוני שבין היהדות הבלתי-מאוגדת עד למילחמת הר-עולם השנייה ובין התנועה הציונית, וכומר ההישרדות של זו האחרונה, כמו כן ממיין ויטל את אצרות המידע של הארכיון הר-ציוני, וכוחם להאיר את עיניו של חוקר הר-ציונות, מאז היווסדה ועד לקום מדינת-ישראל.

תחת הכותרת מיתוס וסולידאריות במיש-נחו ובפעילותו הציונית של מרטין בובר בוחן **אוריאל פלג** את המהות האמיתית של הציונות ואת הגשמתה הארצית, תוך בחינת דרכו הציונית המיוחדת של בובר

אידיאולוג בורוכוב
פירמידה הפוכה של היהודים

למדינה דו-לאומית של פלסטינים ויהודים, בובר לא קיבל על עצמו את ההשקפה הר-ציונית, שהרצ"ל היה מבשרה ומנחמם **ברגין** מגשימה, שעל ישראל לשמש כסכר של אירופה מול הברבריות של עמי הר-מזרח.

צבי מדין סוקר את הגורם הדתי בר-מישנתו הלאומית של יחזקאל קויפמן, שהיה אחד מפרשני התפתחותה של המח-שבה הלאומית היהודית.

מתתיהו מיניץ, במסתו בר בורוכוב, בוחן וסוקר את מעגלי מחשבתו של אחד מהמייסדים ויוצאי-הדופן במחשבה היהודית ציונית, שביקר את השקפת העולם הר-כלכלית והמעמדית של יהודי מזרח-אירו-פה, מיניץ בוחן את הפרוגנוזות של **בור-כוב**, שהיה אבי השקפת-העולם של השומר הצעיר (בטרם הפכה זו לתעשיית-ענק קר-בוצית, המעסיקה פועלים שכירים ומשקי-עה את רווחיה בבורסות של תל-אביב ור-ניו-יורק). בורוכוב שתבע להפוך את הפני-רמדה ההפוכה של העם היהודי (פירמידה שהכוחות היצרניים מצויים אך בקודקודה לעומת עמים אחרים, שהכוחות היצרניים מהווים את בסיסן). תורתו של בורוכוב הפכה לרבתי-משמעות בישראל של שנות השמו-נים, כאשר מרבית הכלכלה הישראלית, ניוונה מהכוח היצרני של ערביי ארץ-ישראל, בעוד שיחס היהודים לממון כמו החזיר את תושבי ישראל לתוככי הגיטו היהודי של מזרח-אירופה.

דליה הורוביץ בוחנת את ראשי הר-מודות הציוניים בארץ-ישראל ושאלת הר-עבודה העברית בתקופת העליה השנייה, נושא עבודתה של הורוביץ חושף טפח מר-תוך אותו חלום ליצור חברה חדישה ושונה של יהודים בארץ-ישראל. חלום שהגשמתו כמו חדלה וקרסה במחצית הדרך — חלום **העבודה העברית**. דויד ישראלי בוחן צד שונה בציונות, את המאבק על מעור-בות הציונים במלחמת העולם הראשונה 1917—1918, שהתמקד ברובו בניסיון ל"הגדיל את חלקם ומעורבותם של היהודים בארץ-ישראל, שנכבשה באותה עת בידי הצבא הבריטי.

צד כלכלי, שיש נטייה לשכוח אותו, מצוי בעבודתו של **נחום גרוס** המיתון של שנת 1923 ותקציבי המיגור הציבורי בארץ-ישראל.

פרק מרתל הוא במאמרה של **חנה ויינר** על הסדנאות השיתופיות של הר-בלאווייס בארץ-ישראל 1924—1926; או-תה תנועת-נוער יהודית-גרמנית יוצאת-דופן, שבלטה מישיבתה ומעלה מתנועות הנוער היהודיות-ציוניות האחרות. תנועה

שהיתה במידה רבה חלוצת התעשייה הקר-בוצית ונטמעה בסופו של דבר בשומר הר-צעיר. פן גרמני-ציוני נוסף מצוי ברשי-מתה של **מרים גמר** על התארגנות הר-פוליטית הנפרדת של עולי גרמניה, על תנועה פוליטית יוצאת-דופן בנוף הפוליטי בארץ. תנועה שהחלה כמפלגת עליה חדשה, עברה שינוי למפלגה הפרוגרסיבית ודכעה בהדרגה בשנות המדינה (לבסוף בליברלים עצמאיים). עד שגוועה סופית בבחירות הר-אחרונות.

רונלד צוויג בוחן את מדיניות הספר-הלבן הבריטי בשנים 1939—1940 ו**יליאם גלבר** בוחן את המדיניות הבריטית והציו-נית בארץ-ישראל בצל החשש מתהתקוממות יהודית, 1942—1944.

הציונות הינו כתבי-עת מדעי-למחצה, ש"מצויים בו מאמרים מרתקים, על התפתח-תה של התנועה הציונית וההתיישבות בר-ארץ-ישראל. מאמרים שאינם אחידים בר-מתם ובאיכותם, אך ניתן ללמוד מהם פרקים נשכחים רבים מתולדותיה של הר-ציונות, ראשיתה, פריחתה, שיאה ושקיע-תה הנוכחית.

אלבום

עמוד-האש

שנה וחצי אחרי תום הקרנת סידרת הר-טלוויזיה עמוד האש, ראה-אור אלבום הר-תמונות והפרשנויות של סידרה זו, תחת הכותרת עמוד האש, בערכתו של עורך הסידרה **יגאל לוסין**.

קרוב למאה שנות ציונות מובאים באל-בום זה, באוסף התצלומים הנהדר ביותר, שראה-אור אי-פעם בארץ. אוסף המלווה בדברי פרשנות עניינים ומרתקים, שאותם חיבר לוסין.

כל 19 הפרקים של סידרת הטלוויזיה, שריתקה את קהלי-הצופים, כמו זוכים לת-חייה מחדשת, למרות ואף על פי הוויכוח חים הקולניים שליוו את הקרנתה, באלבום עמוד האש נתווספו גם מאות תצלומים נדירים ויוצאי-דופן, אותם ליקטו אנשי עמוד האש במהלך הכנת הסידרה. תצלומים שבלתי-ניתן היה להביאם בסיר-

מפיק-מחבר לוסין
תצלומים נהדרים

טי הסידרה, כך, שהתוצאה היא: אוסף התצלומים הנהדר ביותר שראה-אור אי-פעם, והעוסק בתולדות העם-היהודי מסוף המאה הר-19 ועד לקום המדינה. גם עריכתו הטיפוגרפית של עמוד האש פשוטה, תכליתית ונקייה — והיא מביאה את המעלעל בין עמודיו לחוויה שנופלת אך כמעט המחוויה שעברה על הצופה בר-סידרה במסך הטלוויזיה.

למרות מחירו הגבוה של אלבום עמוד האש (960 ש"ח), הוא מומלץ לכל בית בר-ישראל.

• יגאל לוסין — עמוד האש; הוצאת שיקמונה בשיתוף עם רשות השידור; 547 עמודים (כריכה עבה + פורמאט אלבומי).